

Estat de dret tort

Les revolucions anglesa, americana i francesa dels segles XVII i XVIII van suposar un canvi decisiu en les relacions polítiques entre les institucions de poder i la població. L'establiment de Constitucions escrites, de llistes de drets i llibertats, així com de tècniques de limitació del poder –separació de poders, principi de legalitat, eleccions competitives, federalisme, etc.– conformen el nucli del que després s'ha desenvolupat als estats democràtics i socials de dret dels segles XX i XXI. Es tracta d'una sèrie de canvis emancipadors que van convertir els antics súbdits de les monarquies europees en ciutadans –en el cas americà a través d'una guerra de secessió respecte a la Corona britànica.

El concepte modern de ciutadania es va instal·lar, així, al cor mateix de la legitimitat política dels sistemes liberal-democràtics. D'altra banda, el nacionalisme va sorgir en paral·lel al concepte de ciutadania. Les revolucions francesa i americana van consolidar la “nació de ciutadans”. L'expressió “*We the people*” es refereix usualment a ciutadans d'estats concrets. De fet, els estats no han deixat de ser agències nacionalistes durant tota l'època contemporània. Tots els estats són nacionalistes, un fet que comporta llums i ombres en termes d'emancipació quan les societats són molt més plurals que el que pressuposen les concepcions liberals, democràtiques i socialistes tradicionals.

En el cas de les societats plurinacionals, les llums emancipadores del liberalisme democràtic

clàssic arrossegueu l'ombra d'una voluntat de les institucions dels estats d'homogeneïtzació cultural i d'uniformisme nacional. Una voluntat que a la pràctica juga en contra d'aspectes clau de l'emancipació dels ciutadans amb trets nacionals i culturals diferents dels de les majories. Els Estats Units i França presenten aspectes que no resulten precisament elogiabils sobre el tractament dispensat a les minories ètniques, nacionals o culturals durant els últims 225 anys.

Els estats de dret han significat una conquesta indiscutible. Però el *progrés* sempre inclou costos, especialment per als *més mal situats* de les societats, ja sigui en termes socioeconòmics o en termes nacionals i culturals (que són dos grups de ciutadans no necessàriament coincidents). Aquest és un tema que ha esdevingut rellevant en la teoria política de les tres últimes dècades. Alguns, però, sembla que encara no se n'han assabentat.

Marguerite Yourcenar imagina de manera magnífica les reflexions racionalment escèptiques de l'emperador romà Adrià sobre la funció i les conseqüències negatives que tenen a vegades les lleis: “Haig de confessar –diu Adrià– que crec poc en les lleis. Si són massa dures, se les transgredeix amb raó. Si són massa complicades, l'enginy humà troba fàcilment la manera de lliscar entre les muralles d'aquesta xarxa tan fràgil [...]”. Les més remotes participen del salvatisme que s'esforçaven a corregir, les més ve-

FERRAN REQUEJO

CATEDRÀTIC DE CIÈNCIA POLÍTICA, UPF

La història liberal-democràtica espanyola és trista i autoritària, tenyida encara avui d'estils pre-democràtics

nerables segueixen essent un producte de la força [...]. Canvien menys ràpidament que els costums; perilloses quan queden per darre d'aquests últims, ho són encara més quan pretenen precedir-los” (Yourcenar, *Memòries d'Adrià*).

En el cas concret de l'estat de dret espanyol, la decepció és constant i permanent. Es tracta d'un *estat de dret* en què brilla repetidament l'absència d'una separació real de poders, en què el teòric àrbitre –el Tribunal Constitucional– està presidit per un militant del partit que governa, en què els índexs de corrupció dels principals partits són molt alts en relació a altres democràcies, en què acusacions polítiques i periodístiques falses i difamatòries queden sense cap tipus de sanció, en què hi ha incompliments constants del govern central sobre pactes i compromisos contrets prèviament, en què el frau fiscal és el doble de la mitjana europea, etc. L'estat de dret espanyol és molt antiquat en termes liberal-democràtics. És un estat de dret tort.

Tot això amenitzat amb casos tan edificants com els de Bankia i el Castor (crec que la ciutadania hauria de negar-se a pagar la compensació a aquesta empresa) i amb declaracions d'alguns dirigents polítics que mostren una contrastada profunditat analítica i grans coneixements històrics quan afirmen, sense complexos i amb una contundència digna d'una causa millor –tal com recordava recentment Joan B. Culla–, que “*Espanya*

es la nació més antiga de Europa” o que “*el estado de las autonomías es el más descentralizado del mundo*”. Es tracta d'asseveracions ridícules, dignes d'estudiants que suspenen també al setembre i que fan riure repetidament fins a l'èxtasi els acadèmics estrangers que coneixen la realitat del país.

Això de seguir inserits coactivament en l'estat espanyol és francament molt pesat. La història liberal-democràtica espanyola és una història trista. Trista i convulsament autoritària. Tenyida encara avui d'actituds i d'estils pre-democràtics. En els fets i en les paraules. Ombres sobre ombres. Mentre les coses no canviïn radicalment, els costos de la dependència (de la no-independència) són i seguiran essent molt alts per a la majoria dels ciutadans de Catalunya. És difícil, pràcticament impossible arreu del món, que molts ciutadans facin seva una Constitució que s'interpreta sistemàticament en contra de la realitat i de les aspiracions de la majoria d'una entitat nacional, i on sistemàticament les institucions de l'Estat mostren una vocació d'ofec econòmic, de recentralització de competències, de distribucions pressupostàries i d'infraestructures discriminatòries, de falta de reconeixement de la diversitat nacional i lingüística, etc.

En els propers mesos caldran tres coses: 1) molta racionalitat des de la direcció política i social del procés polític actual, 2) una intensa política d'internacionalització i 3) mantenir la intensitat i l'exemplaritat de la mobilització ciutadana realitzada fins ara. El 2015 pot ser un any clau. Per als catalans d'ara i per als del futur.